ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 17. Львовъ дня 24. Мая 1862.

ВѢДЬМА.

Поема Тараса Шевченка.

(Продовженье.)

И вѣдьма тяжко зарыдала.
Цыгане мовчки дивувались,
Покôль поснули де хто впавъ.
Вона-жъ не спала, не журилась;
Сѣла, ноги устромила
Въ горячій попелъ. Выступавъ,
Щербатый мѣсяць,
И на шатро мовъ позиравъ,
Ажъ поки хмары заступили,
Чомъ не спиться убогому,
Сиротѣ старому;
Чомъ не спиться богатому,
Сивому гладкому?
Одинъ дума, якъ бы его
Достроить палаты;
Другій дума, якъ бы чого
На подзвôнъ придбати;
Одинъ старый ôдночине
Въ пышнôй домовинѣ,
Другій старый оттакъ собѣ
Де небудь пôдъ тыномъ.
И обыдва спочивають
И гадки немають:
Убогого незгадають,
А того — ще й лають.

Коло вогню старый Цыганъ
Зъ люлькою куняе,
Позѣрае на приблуду
Й на подзвôнъ недбае.

Цыганъ — Чому не ляжешь, не спочинешъ?
Зôрниця сходить; подивись.
Вѣдьма — Дивилась я вже; ты дивись.
Цыганъ — Мы рано рушимо; покинемъ,
Якъ не проспишся.
Вѣдьма — Не просплюся.
Я вже нѣколи не проспл͡юсь;
Отъ такъ денебудь и загину
У бурянѣ. (*спѣвае тихо*)
Гаю, гаю, темный гаю,
Тихенькій Дунаю!
Ой у гаѣ погуляю
Въ Дунаѣ скупаюсь.
Въ зеленому баговинѣ
Трохи ôдночину. . . .
Може ище хоць калѣку
Приведу дитину. . . .
Дарма; абы собѣ ходило,
Та вмѣло матѣръ проклинат
А онъ, чи бачишъ на могилѣ
Очима лупа кошеня!
Иди до мене, кицю, кицю. . . .
Нейде прокляте бѣсеня!
А то далабъ тобѣ напиться
Зъ моеи чистои криницѣ . . . (*Приспѣвуе*)
„Стоить кутя на покутѣ,
А въ запѣчку дѣти:
Наплодила, наводила,
Та нема де дѣти;
Чи то потопити,
Чи то подушити
Чи жидови на кровь продать,
А гроши пропити!"
Що, добре наши завдають?
Сѣдай лишь близенько — ось тутъ.
Отой-то! А ты и незнаешъ,
Що я въ Волощинѣ була?
Я розкажу, якъ нагадаю —
Близнятъ въ Бендерахъ привела
У бѣлыхъ Яссахъ колысала,
У Дунаевѣ купала,
У Туреччинѣ сповила,
Та до дому однесла —
Ажъ у Кіевъ. Та вже дома
Безъ кадила безъ кропила
За три шаги охрестила
А три шаги пропила;
Впилася, упилась,
И доси пьяна,
И вже нѣколи непроспл͡юсь
Бо я вже й Бога небоюсь
И не соромлюся людей!
Колижъ менѣ отъ-тыхъ дѣтей
Найти денебудь. Ты незнаешъ
Чи е въ Туреччинѣ война?

Цыганъ — Була колись — теперъ нема:
Умеръ найстаршій старшина.

Вѣдьма — А я думала, що и досѣ —
Ажъ вже немае.
Слухай лишень, скажу тобѣ
Я шукаю Наталоньку
Та сына Ивана;
Дочку свою Наталочку —
Та шукаю Пана,
Того Ирода, що знаешъ.?
Стрѣвай, нагадала:
Якъ була я молодою
И гадки немала;
По садочку походжала,
Квѣчалась, пышалась.
А ôнъ мене и небачивъ,
Иродъ и не снилось,
Що я була крепачкою,
А то булабъ утопилась:
Булобъ легше. Отъ побачивъ
Тай бере въ покои
И стриже неначе хлопця
И въ походъ зъ собою
Бере мене. У Бендеры
Прійшли мы, стояли
Зъ Москалями на квартирахъ;
А Москалѣ за Дунаемъ
Туркôвъ воювали.
Тутъ давъ Богъ менѣ близнята
Якъ разъ противъ Спаса.
А ôнъ мене и покинувъ
Люциперъ проклятый!
Пôшовъ зъ Москалями.
А я зъ байстрюками
Повертала въ Украину
Степами, тернами
Острижена! Тай байдуже!
По селахъ пытала
Шляхъ у Кіевъ. И що зъ мене
Люде насмѣялись. . . .
Трохи була не втопилась,
Та жаль було кинуть
Близняточокъ. То сякъ, то такъ
На свою Вкраину
Придыбала. Одпочила,
Вечера дôждалась,
Тай у село! Хотѣлось, бачъ,
Щобъ люде не знали.
Отъ я крадусь попôдъ тынью
До своеи хаты.
А у хатѣ темно, нема дома,
Або вже лѣгъ спати
Мôй батечко одинокій;
Я ледве ступаю,
Вхожу въ хату — ажъ щось стогне
Нѣбы умѣрае —
То мôй батечко! Й нѣкому
Нѣ перехрестити
Нѣ рукъ скласти. О прокляти
Лукавіи дѣти
Що вы дѣти на свѣтѣ!. . . .
Я перелякалась.
Хата пусткою смердѣла
Отъ я заховала
Близнятъ своихъ у коморѣ,
Вбѣгаю у хату —
А ôнъ уже ледве дыше
Я до его — Тату
Мôй татечку, це я прійшла!
За руки хватаю;
Це я! кажу. А ôнъ менѣ
Шепче — я прощаю.
Я прощаю! тôльки й чула,
Здаеться я впала
И заснула. Якъбы була
До вѣку проспала!
О пôвночи прокинулась;
Якъ у ямѣ въ хатѣ,
А за руки батько давить.
Тату! кричу, тату!
А ôнъ вже якъ крыга. . . .
Насилу я руку
Выпручала. Що, Цыгане,
Якъ бы таку суку
Тобѣ дочку: щобъ зробивъ?
Цыганъ — Ей богу, незнаю.
Вѣдьма. — Та мовчи вже, бо забуду;
По тôмъ незгадаю.
Дѣтей бачця годувала
Та въ засѣкъ ховала,
Та очѣпокъ (Це вже въ ранцѣ
Клочямъ вымощала,
Щобъ незнать було, що стригли.
Прибралась, ходила,
Поки люде домовину
На дворѣ робили:
Доробили, положили,
Понесли, сховали. . . .
И я одна, якъ билина
На полѣ, осталась
На сѣмъ свѣтѣ. . . , Були дѣти;
И тыхъ неосталось.
Черезъ яръ ходила,
Та воду носила,
Коровай сама пхала,
Дочку ôддавала,
Сына оженила,
Иі . . . . гу!

(Конець буде.)

ХЛОПСЬКА ДИТИНА.

XXXVIII.

(Продовженье).

Просили обохъ пановъ сѣдати, та найперше отъ за щоденне розпытували. старшій урядникъ зъ дѣдичемъ, а молодшій зайшовъ у бесѣду зъ мандаторомъ.

Говорятъ они собѣ й се й те. ажъ урядникъ мандатора пытае:

„Вы мусите знати адвоката. родженого у сѣмъ селѣ? — То дуже лепській чоловѣкъ."

Мандаторови мурашки пôйшли по за плече. перепудивъ ся. ледви ôдповѣсти може.

„Отъ видите ёго передъ судомъ хтось оклеветавъ. „що ôнъ ворохобню межи хлопами хотѣвъ зробити; „но вже довелося. що скарга зô злости зроблена, — „теперъ у клѣтку впаде той що скаргу робивъ. я чувъ. „що вже й знаютъ. хто."

Ого! вже й е. Мандаторови въ очехъ почорнѣло й потемнѣло, здавало ся ёму. що вже ёго берутъ.

Урядникъ лишъ выдививъ ся на нёго. „Цы не слабû вы, що такъ поблѣдли?"

Схаменувъ ся запудженый панокъ, обтеръ пôтъ зъ чола, й каже що слабый такôй. Урядникъ зачавъ о чôмъ иншôмъ говорити. мусѣвъ помѣркувати, що мандаторови немило за адвоката слухати.

Ледви дождавъ ся мандаторъ, нимъ зачала комиссія свое дѣло — камѣнь ёму упавъ зъ серця, коли учувъ. що комиссія за чого иншого пріѣхала.

Однакожъ черезъ цѣлый часъ, якъ довго комиссія у селѣ була, мандаторови нѣ ѣды нѣ спаня не було, ходивъ такій, якъ бы той. що го маютъ обезвѣчити за яку провину. Сумлѣнье ёго карало. а страхъ передъ карою иншою, то такой мабуть за нимъ ходивъ.

XXXIX.

Перейшла комиссія въ селѣ, якось мандаторъ легше ôдыхнувъ. ба й казка ходила собѣ по селу та й у дворъ завандрувала. що зъ весѣля сиротюка зъ паньною у попа небуде нѣчого: певно затерло ся все. и нѣхто й слова не знае. Поволи, поволи вылѣзъ мандаторъ, приходивъ у недѣлю вже й до церкви, по службѣ троха поговоритъ зъ панъ-ôтцемъ, а за Стефана нѣхто, хиба бы лишъ Ганя та журна вдовиця собѣ згадуютъ.

Дѣдича такожъ у селѣ небуло, десь поѣхавъ грошѣ марнувати.

Отъ такъ минуло десь изъ пôвъ року, минули вже й двичѣ два тоти мѣсяцѣ, а весѣля нема й нема.

Щось разъ приганула вдова Янастася старикови за Стефана, а той якъ кине ся, якъ улютитъ ся: „може й теперъ за нёго Ганю дати?... За того...."

Дѣвчина у другôй кôмнатѣ зачула. Якъ не розплачеся, не розжалуе ся небога! — она знала, що ôнъ не виненъ, лише свѣтъ лукавый те поробивъ. Она писала до нёго листы, та й ôдъ него де коли надôйшовъ листокъ, та щожъ, коли годѣ було старого вуйка удобрити, — хоть казали що ôнъ невиненъ бувъ; отъ выкрутивъ ся, казавъ собѣ старикъ.

Плело ся такъ далѣ черезъ зиму, мандаторъ уже знову надлазивъ до хаты вечеромъ було, изъ старымъ попомъ балакаютъ, або й у карты часомъ заграютъ, вдова десь неколись покаже ся до покою, якъ ôнъ прійде; а Ганя, то тоту вже не намовити було ніякъ, ненавидѣла лукавого панка. Сидитъ бѣдна все сумна, змарнѣла небога зъ журы; та ще й якось давно писавъ до неи Стефанъ. незнати чому.

Зъ початку Марта десь надноситъ ѣй Олена листъ, ажъ здрожала небога, бо щось уже ôдъ ранку надѣяла ся вѣсти. Читае, Стефанъ пише до неи, що пріѣде небавкомъ самъ закôнчити дѣло. Она й повесѣла вже троха, бодай що хоть ёго побачитъ та вже чекае раднѣйша, що Богъ ласкавый нагодитъ.

Якось и саме щастье повернуло ся, та стало ся такъ. що уже менше лихій бувъ отець Евстахій на Стефана.

Були отъ заступнû газды зо села за правуваня ся зъ дѣдичемъ у Львовѣ, та не у кого иншого, лише у свого краяна, хлопського адвоката. Повернули назадъ до села. розказуютъ. що громада дôйшла свого права, така утѣха стала, уже люде незнаютъ, якъ Стефана выхвалювати. Прійшли и до панъ-ôтця, розказуютъ, якъ ихъ гôдный панъ пріймавъ, що все имъ зробивъ, що тамъ заедно у нёго народу бѣдного, а ôнъ кождому раду дасть, и що треба зробитъ, абы лишъ добре було. Немогли доволѣ й нарозповѣсти всего — такъ що й старикови якось на гадку находитъ само, а може те й неправда була? — Прецѣнь гôдный зъ нёго чоловѣкъ.

По правдѣ сказавши старому й неразъ маркотно стало, що такъ якось зъ Стефаномъ стало ся, ôнъ ёго якось послѣдными часами дуже любивъ; а то бачъ, якъ кого любитъ ся, то й найлегше, сли що подѣе ся, потôмъ ёго ненавидѣти. А кобы лишъ те поправило ся, то такôй муситъ ся зновъ бодай навидѣти. То вже така натура людська.

Що день то щось кращого приказували люде за Стефана, та й поволи присѣдавъ гнѣвъ старого панъ-

ôтця, отъ бувъ бы може й радо ёго хотѣвъ узрѣти лише ще тото одно, що ёго уже такъ люде оклеветали.

Надôйшла весна, горы зачали троха снѣги зъ себе спускати, перешумѣла зо два разы десь повѣнь, настало теплѣйше на дворѣ, люде зачали веснувати. Ажъ любо було выйти на свѣтъ, на поле. Ту миръ Божій снувавъ ся и коротавъ ся, якъ тота мурашня. Одни то орютъ, другй волочатъ, онъ тамъ знову коплютъ ôгрядки жоны розказуютъ небылицѣ, тоти знову садятъ то бульбу, то бураки, то фасолю, якъ хто розумѣе — звычайно якъ на веснѣ. —

Кожде веселитъ ся, кожде утѣшне, лише одна Ганя сумуе, хоть нѣкому сего й некаже: якось знову небуло вѣсти ôдъ нѣго, казавъ що надъѣде небавкомъ та й до нынѣ нема его ще. — Насувалися ѣй на умъ усяки гадки. Перейшовъ день, западавъ вечѣръ, околиця тота й така сама, мила и красна, якъ була давнѣйше, а прецѣнь она вже не така весела чомусь и не така смѣюча. — Прійшовъ дѣвчинѣ вечѣръ той на гадку, коли они обое першій разъ зъ собою любистно говорили. Чому ôнъ нынѣ не е той самъ? — зôтхнула дѣвчина у зѣльнику та забралась ити до хаты.

Лише зачала йти, чуе хтось ѣде. Серце зачало живѣйше тьохкати, горячо зробилося ѣй, кровъ знать заграла: Господи! чей то ôнъ ѣде. . . .

Гурчитъ блище и голоснѣйше, уже навертае у попову улицю, ѣде уже коло городу, отъ уже й заѣжджае. Звычайно Ганя въ послѣдныхъ часахъ утѣкала до хаты, коли хто надъѣхавъ, якось нелюбила людій, а нынѣ стоитъ якъ бы прикована жде. На гуркôтъ воза выйшовъ зъ хаты й газда. Прихиливъ долонею очи, призираеся, хтобы то пріѣхавъ. —

Ганя вже пôзнала, спалѣнѣла, булабъ рада побѣгла на зустрѣчъ, кобы не вуйко бувъ стоявъ; булабъ свого Стефана охôтно впровадила до хаты.

„Ай гостъ, гостъ!" — радѣшно старый панъ-отець зголосивъ, „прецѣнь — прецѣнь."

Спôзнавши Стефана забувъ старикъ ôдъ-разу на все, що було, якось у нѣго добра память лише додержала, а за лихе наразъ забувъ. — И завѣвъ гостя до хаты. —

Лише що розговорили ся оба добре зъ газдою, и розгостивъ ся троха Стефанъ, отвираютъ ся дверѣ, и входитъ панъ мандаторъ, такій кречный и веселый, несе й газеты и карты новй.

„Добрый вечѣръ Отче" каже ôнъ, „принѣсъ я ту для васъ и газеты и новй карты, я хотѣвъ борше надôйти, але ходивъ у поле."

Глипнувъ по бокахъ, дивно му стало, сидитъ Ганя, ба й хтось чужій еще, непôзнавъ ôдразу, уже змеркло ся було по троха. Кланяе ся низько усѣмъ.

„Якъ же маете ся," витаючи пытае ёго Стефанъ и пôдходитъ до него блище. Спôзнавъ панокъ ёго, ажъ остовпѣвъ наразъ та й онѣмѣвъ.

„Дякую красно . . . . слуга пана коморника," пробовтнувъ ледви. Поставивъ газеты на стôлъ, ôдсопнувъ якось на силу, ледви що позбиравъ свôй мандаторськй розумъ, и усмѣхуючись знову зачавъ бесѣдувати зъ Стефаномъ.

Но якось недовго выдержавъ, заедно при найменшôй зганцѣ о чимъ лихôмъ, ставъ гикати ся, та перепросивши, що ще дома мае роботу, вынѣсъ ся до двора. Чомусь дуже до пôзна сидѣвъ ôнъ и думавъ и нудивъ собою.

Якось и отець Евстахій змѣркувавъ по мандаторѣ, що ôнъ чогось бувъ якъ не свôй, тай при вечери прикмѣтивъ такъ:

„Щось нашъ панъ мандаторъ нынѣ не веселый, ачей що ему пригодило ся — такъ борзо утѣкъ, а звычайно любивъ посидѣти."

„А — бо мене заставъ ту, та того ненадѣявъ ся певно. То зѣленько добре, правдиве панське, дворацьке. Я зъ нимъ де що еще маю поговорити," сказавъ на те Стефанъ. —

Цѣкавôстъ зôбрала ôтця Евстахого.

„А то що бы було?" запытавъ скоро. —

Саме скôнчила ся вечера, вдовиця й Ганя забрали ся, а они оба собѣ далѣ бесѣдятъ.

И зачавъ Стефанъ розказувати цѣлу рѣчъ, якъ була. Розказувавъ ôнъ панъ-отцеви якъ и защо скаржили его и оклеветали и чому. Поволи якъ ишла казка Стефана такъ и отець Евстахій бôльше вѣривъ у правôсть Стефана.

„Диви но, що то за лукавй люде, тоти паны, они минѣ тутъ, а найбôльше то той мандаторъ наговорили, що ты нѣбы десь за якесь ошуканство заскарженый — ба правда! таже я для тебе свѣдоцтво моральности выдавъ."

Зчервонѣвъ ся чуючи тее Стефанъ, задрожавъ ажъ цѣлый.

„А цы маете-жъ завозванье тее урядове?"

Якъ скоро зачавъ панъ-отець шукати за тымъ, але нѣ слѣду уже за нимъ не було. —

„Отъ видишъ, що то за поганый чоловѣкъ — то мене тогды здуривъ — а то, бôйте ся Бога, чоловѣкъ безъ сумлѣня."

Старому о нѣчо такъ неходило вже, якъ тое, що ёго такъ ошукавъ мандаторъ. Розговоривъ ся страхъ!

„Та онъ," каже „онъ мене за дѣтвака тримавъ, онъ собѣ думавъ, що я на ёго лукавство ту?" —

Тымъ часомъ, коли старикъ гнѣвавъ ся такъ, Стефанъ думавъ собѣ, якъ бы найлѣпше за те мандатора укарати.

На другій день рано десь завчасу забравъ ся онъ одвидѣти мандатора дома, и зъ нимъ поговорити. Лише зобравъ ся йти, ажъ ось и панъ-отець:

„А куды бы дорога?"

„Я йду до мандатора и хочу розмовити ся зъ нимъ."

„Добре! пойдемо оба до него — и я за свое оддамъ ёму." (К. б.)

Небувальщина тай невидальщина.

(Конець.)

Высказавши въ „передномъ словѣ" загаломъ наше стремлѣнья, въ розправѣ „Народъ и слевесность," якъ мы думаемо, чого намъ, яко самостайному народови, у нашой словесности триматися, а въ „руськомъ языцѣ" нашу гадку, що мы подъ нимъ розумѣемъ, маемъ мы теперъ показати, що наше писанье, яко основане ва живой мовѣ руськой, мае передъ всѣмъ правдиву животну подставу т. е. въ характерѣ народу руского, тай мае такожъ моральну подставу, бо е угрунтоване на правдиво нашой руськой исторіи и на уцтивости. . . . То наше дѣло — Но нѣмъ мы его зробимо, хочемъ нынѣ, не входячи въ то, чи наше писанье мае якусь правдиву животну основу, показати, що то за безподставни ти крики посуджаючи насъ за якесь новаторство, за вводжѣнье якихсь небувальщинъ та невыдальщинъ, хочемъ показати цитатами вынятыми зъ самыхъ Галицькихъ книжокъ, що кождый пунктъ, котрого мы робимо, давно передъ нами тутъ въ Галичинѣ бувъ уживаный,— мы только позбирали те все, що наше, и то не зъ химеръ, не зъ лукавства, но зъ правдивого переконанья, що Русинови не годиться писати иншимъ якъ роднымъ своимъ языкомъ руськимъ, а то все на те, щобъ всякій ясно побачити мôгъ, що наше стремлѣнья уцтиве и шляхотне, що на насъ жадна вина, жаденъ грѣхъ не тяжить, де на нихъ. . . . .

Перемѣна букви Л на В въ окончѣняхъ минувшого время въ глаголахъ, и передъ твердою согласною, не одъ насъ впроваджена, но стверджена цѣлымъ рядомъ книжокъ, якъ: „Прыповѣдками Илькевича" (р. 1842), „Вѣнкомъ" (I. ч. р. 1846), „Розправами" п. Якова Головацького „про южно-руській языкъ" (1848), тогожъ „Трема вступными подаваньями про руську словесность" (1848) и его „Историчнымъ очеркомъ Основанья Матицѣ" (1849), „Марусею" (1849), Моха „Справою Клекотинською" (черезъ половину), „Ермакомъ" Келистина Долиняненька, Лозинського розправою „про образованье руського языка", „Лѣрвакомъ зъ надъ Сяна" (р. 1852) и найновѣйшими часами всѣми по хахольськи чи то въ Словѣ чи окремѣшне друковаными поезіями и иншими кавалками, Часописами: „Вѣстникъ Львовській" (р. 1849,) и „Зоря" въ початкахъ; граматиками: Лозинського (по части) и Головацького (стр. 24. §. 46.); а передъ всѣмъ установою Матицѣ на зъѣздѣ ученыхъ руськихъ въ р. 1848: писати въ окончѣньяхъ глаголовъ минувшого время якъ: ходи-въ, носи-въ и передъ твердыми согласными, якъ: вов-къ, во-вна (гл. Головацкого: Историчній Очеркъ Основанья Матицѣ.)

Мягчѣнья согласныхъ с, ц, почасти и з, передъ буквою к, въ именахъ прилагательныхъ на кій, такожъ не одъ насъ выдумане. — Знаходимъ вже его въ „Русалцѣ Днѣстровой," вышшовшои 30 лѣтъ передъ Вечерницями, и такъ, въ 17 думѣ на стр. 32: „пана ЗабойСЬкого на таляры . . ." въ 5. колядцѣ на стр. 46:

Одна дорога на ВолоСЬкую
Друга дорога на НѣмеЦЬкую
Третя дорога въ ТуреЦЬкую! . . . ."

на стр. 82. „блиЗЬкій," на стр. 116. „ПередвѣЦЬку", на стр. 117. „козаЦЬкая мати", на стр. 131: „передвѣЦЬкіи, не наСЬке," на стр. 132. „передъ веСЬкимъ", въ Илькевича „Галицькихъ приповѣдкахъ — 20 лѣтъ передъ Вечерницями — находимъ такожъ: руСЬкій (въ передномъ словѣ); въ Вѣнку (I. части) — 16 лѣтъ передъ Вечерницями — маемъ много премного такихъ мѣсць, и такъ стр. 57. думка Маркіянова ось такъ зачинаеся:

„РуСЬка мати насъ родила,
„РуСЬка мати насъ кормила,
„РуСЬка мати насъ любила; . . . ."

на стр. 58 читаемъ, що Маркіянъ написавъ поема: „Перекинчикъ бисурманСЬкій," на стр. 63 въ своихъ „Псалмахъ Руслановыхъ" каже Шашкевичъ „бо руСЬке ми сердце и вѣра руСЬка," а на стр. 99: „ПодлиСЬки дворы." — И панъ Яковъ Головацькій такожъ сю форму уживавъ; и такъ у той самой книжцѣ на стр. 56. говорить: „Слово къ питомцемъ Семинаріи руСЬкои у Львовѣ, говоривъ небожчикъ по руСЬки:" на стр. 59 знову каже п. Я. Головацькій: „Такожъ мавъ переробити пѣснотворѣнье староруСЬке", а въ увазѣ до Псалмовъ Руслановыхъ на стр. 62 знову говорить панъ Головацькій: „Кажешъ пріятелю, що простымъ языкомъ нашимъ не можна лишъ о домашныхъ, щоденныхъ рѣчахъ бесѣдовати, що руСЬкій народный языкъ зо всѣмъ неспособный до выраженья высшихъ понятій. — . . . . . Не языкъ народный виненъ, але ты самъ — бо (вдарь ся въ груди) не знаешъ его, не вмѣешъ по руСЬки; . . ." а въ Сербськихъ пѣсняхъ тойже ш. п. Яковъ Головацькій пише на стр. 154. „памятокъ передвѣЦЬкои Словенщины," на стр. 156. „пѣсни юнаЦЬкіи." а въ увазѣ до X. сербськои пѣсни каже: „у насъ говориться: заграй менѣ коло, або заграй менѣ таки руСЬкого," а въ своихъ подаваньяхъ на стр. 19. „козаЦЬкая Сѣчь." —

Не менше уживае его и п. переводникъ „Ермака," и такъ заразъ въ титлѣ: „Ермакъ . . . переводъ на языкъ руСЬкій," котре руській навѣть одъ „русскій або московській" (на стр. 126) розрожняе; дальше вылѣчаючи лиця каже „Ермакъ Атаманъ козаЦЬкій:" знову на стр. 94. „лютЕСЬкій"

Заровно знаходимо и въ Моха „Кликотинськôй Справѣ“ на стр. 54. „блиЗЬкій, ниЗЬкій.“ — Наконець и п. Антонъ Могильницкій въ своимъ „Скитѣ“ его уживае, якъ на стр. 4. „Чоловѣкъ наСЬкій“ (на тôй самôй пôдставѣ, на которôй мы вживаемо: друзькій, музькій, чеській;) на тôй же самôй стр. 4 „дяЦЬка сукманина,“ а на стр. 19: „блиЗЬкій.“ —

Отъ и цѣла правда що мы у тыхъ двохъ пунктахъ не новаторы. —

Теперъ же третя и головна рѣчь, котора найбôльше крику и галасу наробила, за котру ажъ якійсь кореспондентъ зъ Жовкви у своѣмъ Вѣденськôмъ Вѣстнику надруковавъ, говорячи, що то мы Украинѣзмы (хоть мы зовсѣмъ того не розумѣемъ) заводимо, мабуть: мягченья кôнцевои букви Т въ глаголахъ. — Но мы хочемъ показ ти, що мы также и въ тôй рѣчи не новаторы, и такъ: Вже въ нашихъ старезныхъ памятникахъ историчныхъ, якъ въ договорахъ князѣвъ, въ лѣтописяхъ, – писаныхъ близько до 800 лѣтъ передъ Вечерницями, — подыбуемъ мы сю форму; — видно якъ дуже воно до стоти языка руського належало, коли наши предки пôдлаючи старославянській языкъ вплывови рôднои мовы, абы его якось собѣ пр ближити, не могли тои такъ важнои прикметы опустити (глянь розговôръ Игора съ Греками въ Зубрицького (sic) Исторіи томѣ I. стр. 137). — Но може дехто скаже, що мы за престари аргумента наводимо, то пошукаймо новѣйшихъ. Отъ вони 20 лѣтъ передъ Вечерницями выйшла у насъ книжка: „Галицкіи Приповѣдки зôбрани Григоримъ Ильькевичомъ“ и тамъ вже находимо таки мягки укѣнчѣнья, цѣла книжка такъ надрукована! ходить, носить робить, — а ще Вечерниць таки на свѣтѣ не було. — Въ р. 1849 передрукована Маруся Квѣтчина также съ тыми самыми ознаками, видко що ш. п. выдавникъ мѣркувавъ, що то таки наше! — Въ иншихъ книжкахъ подыбуемъ его по части и то особливе въ накл: повел: якъ отъ: у Маркіяна въ Казцѣ Олена въ Вѣнку (I ч.) на стр. 126: потягнѣть; а въ Моха Клек: Справѣ на стр: 91: перехрестѣться. — Зовсѣмъ про те видомо, що мы и у тôмъ пунктѣ не новаторы.

Дальша така буцѣмъ то ôдъ насъ запроваджена небувальщина, то время будуще на „му“ хоть ен п. Илькевичъ въ своѣмъ переднôмъ словѣ до Галицькихъ Приповѣдокъ, Шашкевичъ небôщикъ въ своихъ листахъ (гл: Альбумъ на гôдъ 1860, Вспомины про Маркіяна першій листъ: не матиме) а переводникъ Ермака навѣть дуже часто въ своѣмъ переводѣ (на стр. 9.: держатимусь, стр: 24: изнестиме, стр: 34 ôдкинутисьму) уживали; — отъ и знову та сама правда, що мы не новаторы.

Коротка форма при именахъ прилагательныхъ середнього роду на „е“ була ôтъ всѣхъ нашихъ писателѣвъ до 1848 року майже едино уживана (отъ якъ у Моха Кликъ: Спр: на стр: 26: про те прошу) а ен продовжѣнья въ „ее“ уживавъ часто покôйникъ Маркіянъ (якъ въ Псалмахъ Руслановыхъ въ Вѣнку I. ч. на стр: 61: возми тее; а въ Оленѣ у тôй самôй книжцѣ на стр. 117: ôнъ за тее).

Отъ вже бы мы що до головныхъ пунктôвъ показали, що мы нѣчого нового не завели; но все, що мы уживаемъ, давно передъ нами було уживане, мы тôлко его яко правдиво наше, щиро руське позберали тай впять яко свое питоменне до Вечерниць впровадили. Що до поменшихъ пунктôвъ, якъ писати: хто замѣсть кто; вона замѣсть она; конець, криниця замѣсть конецъ криница; ôдъ замѣсть ôтъ; днѣвъ пріятелѣвъ замѣсть дней, пріятелей, — скажемъ коротенько, що вони также не наши выдумки, но що вони ôдъ всѣхъ нашихъ писателѣвъ до року 1848 де яки до 1849, а де яки и дальше уживани, и такъ:

Хто було уживане въ Русалцѣ Днѣстровôй, Приповѣдкахъ Илькевича и Вѣнку I. ч. (I. псаломъ: Хто съ Богомъ etc)

Также и вона було у тыхъ трохъ книжкахъ уживане а навѣть у Моха приходить на стр. 24. вона, а п. Лозиньській выразно ôдзываеся въ однôй изъ своихъ граматичныхъ розправъ помѣщенôй въ Вѣстнику Львôвськôмъ изъ 1849 р. „Длячого нѣкоторіи писатели букву В опускают въ словах вôн, вона, вôвця, вôвса, коли весь народ тое В вымовляе, коли воно становит характер нашого нарѣчія и коли всѣ нарѣчія словяньскіи вѣд слôвъ самогласных зачинатися не люблят.“

Мягчѣнье буквы Ц въ именахъ существительныхъ на ЕЦЬ и на ЦЯ було также ôдъ всѣхъ нашихъ писателѣвъ ажъ до року 1849. уживане а навѣть и дальше, такъ и въ Скитѣ находимъ ще мягки формы побôчъ твердыхъ (такъ на стр. 19. гостинець, звѣринець, 20. вѣтрець, 57. Отець..... 55. чарôвниця.)

Тожъ само тыкаеся и слова: ôдъ, которе едино въ нашихъ книжкахъ ажъ до року 1849 уживане було (н. п. „Головацького Три вступни подаванья про руську словесность“ стр. 9. ôддѣлъ ôдставъ ôдъ;) и которого еще по части, (въ глаголахъ) и въ Скитѣ найдуемъ (якъ на стр. 56. ôдмые, ôдгадае.)

Не менше не уживано въ насъ ажъ до 1849. р. окôнчѣнья ЕЙ въ другôмъ падѣжу мн. ч. имень существительныхъ музького роду кôнчащихъ ся на мягку согласну, но уживано ѢВ такъ н. п. въ Вѣнку II. ч. въ Великôй Хорватіи П. Головацького на стр. 163. князѣвъ, а въ Ермаку на стр. 74. днѣвъ. —

Показали мы отже зовсѣмъ ясно, що мы жадныхъ новостей не заводимо; противно мы до свого старого, правдиво-руського назадъ вертаемся. — То були новости небувальщины и то страшни, дивни: таки Семейни Библіотеки, таки Зорѣ зъ 1852—53 року, таки Конюши, таки Весны, таки Антологіи, таки Баснословія. . . . .

Ознаки, якихъ мы тутъ уживаемъ, буде певно уживати кождый, кому щирô залежить писати своимъ рôднымъ языкомъ руськимъ, его выробляти и показувати его самостайнôсть, ознаки которіи у де-якихъ нашихъ писателѣвъ тодѣ находимъ, коли имъ наша руська справа щиро на серцѣ лежала, але . . . . sapienti sat. —

Гринько Юрчукъ.

КНЯЗЬ ЮРІЙ БЕЛЗКІЙ.

(Продовженье.)

XVII.

По смерти Людвика (1382) короля угорского спикрили собѣ були Поляки внутренный несупокôй, и щобы ôтдалити иныхъ претендентôвъ, именно: Земовита, князя Мазовец-

кого, и Жигмунта, короля угорского, и конець разъ положити спорамъ о тронъ польскій, призвали (1383) молодшую доньку Людвика, Ядвигу, на престолъ королевства польского. Ядвига зъобовязалася вразъ съ будучимъ мужемъ обытати въ Краковѣ, ôтзыскати всѣ землѣ, которіи бувъ отець еи Людвикъ король польскій Полщи ôтчуживъ, именно пріобѣцяла она вступаючи па тронъ польскій ôдзыскати Русь, и княжества Добриньское, Куявское и Вѣлюньское.*) Тіи княжества давъ бувъ въ неôтзовную власность король угорскій Людвикъ Владыславу Опольскому въ замѣну за галицкую Русь, якъ мы о тôмъ уже попередже говорили. Марія старшая донька короля Людвика и жена Жигмунта зъ роду Люксенбурского ôтреклася була всѣхъ правъ до короны польскои, якіи були еи давнѣйшіи трансакціи забезпечили. Марія ôтрекши ся правъ до трону въ Польщи задержала яко спадокъ по ôтцю своимъ Чорвоную Русь т. е. землю Галицкую, и слѣдуючи примѣру предкôвъ своихъ королѣвъ угорскихъ приняла титулъ короля Галиціи и Володимеріи.

Волынь бувъ въ рукахъ князя литовского Теодора Любартовича, бо осумнѣваюсь, бы отецъ Теодора, Любартъ уродженый року 1291 бувъ еще межи живущими. Часть Руси, которою завладѣла Марія по смерти Людвика, состояла зъ областей: Саноцкои, Самборскои, Перемыскои, Львовскои и Галицкои, съ головными городами Львовомъ и Галичемъ. Пановапье Маріи стерегли численни засады угорскіи по городахъ галицкихъ, еще ôтъ временъ короля Людвика.

Марія дѣйствувала въ повной силѣ яко суверенка рускихъ земель въ лѣтахъ ôтъ 1385—1386. Она упосажила основану (1475) еще за житья Людвика епископію Перемышльскую латиньского обряда даровизною пять селъ, котріи частію до замку Перемышльского, частію до замку Саноцкого принажали. Марія роздае вѣрнымъ своимъ воинамъ за сдѣлани заслуги такіи селенья, котрыхъ дѣдичѣ або властителѣ поумерали. Марія стверджяе купно селъ своею королевскою повагою, и тымъ способомъ убезпечае посѣданье недвижимыхъ имѣній, управляе нового посѣдателя,**) и зноситъ давни обовязанности и отношенья правніи — дѣйствія, которіи всегда лише найвысшому держителю власти въ краи принадлежатъ.

Наконець настали непорядки и домовіи роздоры въ Уграхъ. Марія була принужденна звернути въ инную сторону неподѣлену увагу. Польща була занята новою королевою и промышляла о тôмъ, якого бы владѣтеля ей выбрати за мужа. Въ тôмъ времени, а може еще скорше коли Поляки еще нерѣшили ся були приняти Ядвигу за королеву Польщи и точивъ ся споръ о наслѣдье межи мужемъ Маріи Жигмунтомъ а Земовитомъ Мазовецкимъ — точно рôкъ означити неможемъ пощастило ся Теодору князю Волыньскому добрымъ грошемъ перекупити гдекотрыхъ воеводôвъ угорскихъ засадъ, которіи, якъ мы видѣли, еще ôтъ временъ Людвика въ рускихъ городахъ стояли. Угорскіи засады уступили зъ замкôвъ Грабовця, Лопатына, Снятина, Рогатина и Каменця***)

Отступленіи городы принявъ Теодоръ Любартовичъ, засадивъ въ нихъ своихъ воинôвъ, и повѣривъ своимъ воевôдамъ. При Уграхъ зôстали ся еще Львôвъ, Галичъ, Ярославъ, Городокъ, Перемышль и Теребовля. Въ галицкôмъ замку обытавъ головный угорскій намѣстникъ, которого Русины а черезъ нихъ и Литовцѣ Бебекомъ называли.

Князъ Юрій Белзкій такожъ уже ôтступивъ ôтъ зъобовязанностей даныхъ въ р. 1376 королеви Людвику. Онъ може бути еще за житья Людвика вспиравъ напады Литовцѣвъ на Людвикову Русь.*) По смерти Людвика присоединивъ ся ôнъ рѣшительно до Литвы, и станувъ на сторонѣ литовскихъ князѣвъ, ôнъ спиравъ Теодора Любартовича притязанья и старанья-ся, щобы завладѣти тою частію Руси, которая Уграмъ принадлежала, а по крайной мѣрѣ не протививъ ся Юрій, що Теодоръ забравъ замки, которіи лежали въ предѣлахъ давныхъ Белзко-Холмского княжества, именно: Грабовець, Олеско, и Лопатынъ. (Д. б.)

Р О Д И Н А.

Оповѣданье зняте изъ житя.

(Конець.)

На жизныхъ и богатыхъ поляхъ рыжевыхъ, по межи виноградами благословенной Италіи не миръ гостить, не щастье й добра доля: але кипить, реве й гуде люта война, оре землю богату копытами кôньскими, волочить бѣлымъ тѣломъ молодецькимъ, сѣе по нѣй кости людськи, а напавае ею кровю сынôвъ далекихъ мирныхъ краинъ. — Отъ такъ то, де бы лишъ жити въ гараздѣ и супокою, тамъ его немае. —

Уже сходивъ день на западъ, а ôдъ восточнои стороны сунувся тихо и поволи сумракъ, за сумракомъ глуха спюча нôчъ землю закрывала.

Вздовжъ и поперекъ ще вчора цвитущои рôвнины лишила люта борба слѣды погибели, смерти и розору. По збитыхъ нивахъ и левадахъ копытами коней и колесами тяжкихъ арматъ, порозмѣтувани лежать густо трупы, а де некуди лише стогне конаючій жовняръ, то туркотить возокъ грабарôвъ, то перешибаеся покликъ чатъ и стôйокъ вôйськовыхъ.

Недалеко сыпанои греблѣ, де ревѣли за дня арматы, чути якусь бесѣду: говорять зъ собою два уланы ранени.

Одинъ лежить на сирôй муравѣ, зъ него льеся посока, ледви що намагае еще троха говорити, а другій сидячи зъ завязаною рукою, котра вже безъ силы що лише висѣла, другою ще здоровою на силу помагае тамтому обернутися.

„Ой Василю брате" каже лежачій придавленымъ голосомъ, „минѣ вже не побачити рôдной стрѣхи — я вже отъ за часокъ, що лишъ хлипну, та й. . . . .

Отъ минѣ теперъ, причулося либонь, — нѣ я такой чую та й виджу — отъ сестра, видишъ, сидить на приспѣ передъ хижиною нашою, и братъ такожъ, та й дѣти щебечуть передъ ними, — они за насъ говорять, та просять

---

*) Anonymus Gnesnensis. —

**) Ex supplemento ad historica Russiae monumenta. Petersburg 1348. Документа взятіи частію зъ архиву Сѣнявскихъ — частію зъ табулѣ Львовскои.

***) Stryjkowski.

*) О тыхъ нападахъ за временъ Людвика вспоминае: Stryjkowski. —

Господа, абы мы повернули . . . . . Ой Господи! . . . . . Я вже . . . умераю . . . . коло серця мене давить . . . . . прости брате Василю! . . . ." Хотѣвъ поднятися, зволѣкся трошечки у гору, та й стогнучи упавъ назадъ до сирои муравы.

„Прокопе мôй брате!" каже ему Василь, „чей Богъ ласкавъ, та ще ты проживешъ, кобы лише жива душа яка надойшла та помогла."

„Прости брате, та поклонися родинѣ . . . ." ледви вже захоркотѣвъ що лишъ Прокôпъ, та вже й . . . . отъ якъ тота догоряюча свѣчечка, поволи загасавъ.

Черезъ силу нахилився надъ него Василь сердешный, та хоть уже студенѣвъ Прокôпъ, ôнъ еще думавъ, що проживе братъ, и тримавъ его за руку.

Уже й потемнѣло докола, невидко було нѣ на пядь далѣ, якась пôтьмава нôчъ настала. На побоевищи свиркнуло то ту тамъ свѣтло зъ свѣчниковъ гробарôвъ, що звозили умерцѣвъ, то гребли гробы. Чергою прійшли они й тамъ, де лежавъ Прокôпъ, а коло него сидѣвъ зраненый Василь. Приходять, присвѣчують, придивляються, а надъ мертвымъ тѣломъ одного клячить другій, и молиться.

Зо слѣзми у очахъ, зъ звѣшеною рукою, калѣка клячить жовнярь, молодый уланъ, шепче мабуть молитву за полягшого брата, и знѣсъ видъ до небесъ, де сидить Отець небесный. . . . . .

Нѣмно стало й гробарямъ, хоть привыклымъ до того. . . . постояли надъ ними . . . . потому взяли умерця до ямы, а калѣку ôднесли до лѣкарôвъ.

Прôйшло лѣто, настала осѣнь, жовнярѣ повертали до дому декотри, декотри лишилися у службѣ, а многи вже й невернуть.

На дворѣ вже й поступенѣло, слота була, болото та розкаль на дорогахъ подôльскихъ таки були, що годѣ було и кинутися.

У газды нашого отъ чи не що день майже зганка була за Василя й Прокопа. Но щожъ зганка й поможе . . . . ихъ якъ нема такъ и нема и вѣсти не чути.

„Ей Господи," каже у вечерѣ газдиня, „а що оно дѣеся таке, що за нашихъ ніякои чутки до нынѣ. — Таже за иншыхъ прійшло вже, котри невернуть бôльше, уже й тоти що живи, листы писали — а наши нѣ пишуть, нѣ за нихъ не дають вѣдомости."

„Мамо," каже хлопець, що бавився на лавѣ зъ котикомъ, та мучивъ его, „нынѣ Василь прійде, та принесе минѣ колачъ." И не до смѣху жѣнцѣ було, а такôй мусѣла розсмѣятися.

„А Прокôпъ же не прійде?" пытае она дѣтвака.

„А нѣ — не прійде."

„Та чому не прійде — а ты знаешъ?"

„Я знаю — стрыйко прійде — а вуйко нѣ. Вуйко уже не прійде, бо я такъ знаю."

Хтобы дѣтвакови дивувався, отъ говорить разъ сякъ, а разъ знову такъ.

Говорилося те, та по вечери лягли спати. Уже й газда заснувъ, и дѣти спять, а газдини щось не спиться, — слова сынка ѣй такъ у головѣ, нащо ôнъ отъ такъ казавъ. У конець й она заснула.

На дворѣ цѣдить дрôбный, густый, студеный дощъ, вѣтеръ скавулить по дворѣ и гребе по плесѣ ставу.

У сами первоспы иде якійсь чоловѣкъ, болотомъ бриде просто пôдъ хату. Станувъ, полумавъ пôдъ ôкнами тай ковтае легонько у маленьке ôконце.

Прокинулася найуперш молодиця тай пытае зъ хаты: „а хто тамъ?. . . . ."

„Отворѣть, я — Василько прійшовъ."

Зажегла чимъ борше скипу, ôдчинила дверѣ. И газда збудився. Выйшовъ Василь у старôмъ латанôмъ мундурѣ, торбина на плѣчехъ, а одинъ рукавъ висить порожный, правый. Звиталися свои, якось незважали, що въ него руки немае.

„А дежъ Прокôпъ?" пытае братъ, „цы здорового лишивъ?"

„Говори здоровъ!" каже калѣка, „Прокôпъ уже давно погибъ, ще десь коло Ивана, а я отъ прійшовъ озьде якъ на показъ безрукій! — Отъ тôлько, що ôдтамъ приношу моѣй родинѣ."

Юрко Ворона.

ВСЯЧИНА.

Нова граматика руська п. професора Осадцы вже у печатни Ставр. Институту, и небавомъ выйде. Якъ намъ розказано, есть тая граматика зовсѣмъ напôдставѣ народного языка писана, и мае лѣпшою надъ всѣ дотеперѣшни граматики бути.

По заякъ много мы п. проф. Осадцу зъ подаванъ языка руського у школѣ знаемо, то мае сей панъ може найбôльши заслуги яко учитель языка руського — хоть маемо учителѣвъ рускихъ у высшихъ школахъ цымало — але якихъ!....

Деревляну руку рухому, котру причепивши можъ навѣть до писаня заставити, вынайшовъ якійсь Испанчикъ и пôславъ на выставу свѣтову до Лондону.

Цѣкавый якійсь молодикъ пытався: чому ôнъ такихъ деревляныхъ рукъ бôльше не переславъ до насъ — бо у насъ найдуться до нихъ придатни деревляни головы.

Часопись Вечерницѣ выходить що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты

Для Львова	за рôкъ 4 р. 50 кр.	за пôвъ року 2 р. 30 кр	за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львôвъ	„ 5 .. — „	„ 2 „ 60 „	„ 1 „ 40 „

Передплату ôдбирае: Редакція Вечерниць пôдъ ч. 178-мѣсто у Львовѣ.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ. Въ печатни Института Ставропигійського